

İKTİSAT

DERGİSİ

SAYI 193 TEMMUZ 1980

KAMBİYO POLİTİKASI VE İSTİHDAM

Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

TÜRKİYE'DE SANAYİLEŞME POLİTİKASI VE İTHAL İKAMESİ

Doç. Dr. Taner BERKSOY

FİAT ARTIŞLARI NEREDEN KAYNAKLANIYOR

Mehmet BETİL

KONUT SORUNU

Selahaddin BABÜROĞLU

İKTİSAT EĞİTİMİ GÖREN ÖĞRENCİLERİN BEKLEYİŞLERİ

Dr. Ahmet KALIN

50 TL.

Yeni bankacılık Garanti Bankası'nda

Yeni bankacınız, bankacılığın
bir hizmet kurumu olduğuna inanıyor.
Ve yeni bankacılık yeni hizmetler vermektir,
bunu da biliyor.

Garanti Bankası, yılbaşından bu yana sizlere yeni hizmetler getirdi:

Çocuk Kulübümüz ilk kez
şube içi video ve film gösterilerinden
başka, aile bütçesine katkıda
bulunmak üzere, alışverişlerde
%10 indirim imkânı da getirdi.
Şimdilik Kulübümüz İstanbul,
Ankara, İzmir, Adana ve
Gaziantep'te faaliyet gösteriyor.
Ayrıca, çocuk dergimiz ve
kumbaramız da var.

Yurt dışındaki çalışanlarımıza
seslenmek, onların sorunlarını
duyurmak için,
Garanti Gazetesi'ni
çıkartıyoruz. Şubelerimize
başvuranlar, yurt dışındaki
yakınlarına gazetemizde mesaj
gönderebiliyor.

Çocuk Yılı nedeniyle, yurt dışındaki
işçilerimizin çocukları arasında
yaptığımız ödüllü bir yarışma sonucu
açtığımız **Resim Sergisi** ile, sanat
faaliyetlerini sürdürüyoruz.

Tarım Programı çiftçi ve
köylülerimize hizmet sunuyor.
Bu programda, ilk olarak üç elkitabı
yayın ediyoruz. Ayrıca, tarımla ilgili
sorularınızı da uzmanlarımız
cevaplandırarak.

Her şubemizde bulunan
"Yeşil Yonca" elemanlarımız,
müşterilerimizin bankacılık ve
özellikle emeklilerin, emeklilikle
ilgili sorunlarını çözmeye çalışacak.

Size yakın olan Garanti Bankası,
tüm banka işlemlerinin yanı sıra,
Garanti Çeki'yle de hediye seçme
güçlüğünü ortadan kaldırıyor.

Garanti Bankası, bankacılıkta
yeni örnekler vermeye devam edecek.

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

"yeni bankacınız"

İKTİSAT DERGİSİ

CİLT : XXXII

SAYI : 193

TEMMUZ 1980

İ. Ü. İKTİSAT FAKÜLTESİ MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANI

Sahibi : Şeref ÖZGENCİL
Yazı İşl. Md. : Handan GÖRGÜNAY
İdari Md. : Ahmet ÖZKAN

DERGİ YÖNETİM KURULU

Başkan : Prof. Dr. Akın İLKİN

Doç. Dr. Toktamış ATEŞ
As. Kaya ARDIÇ
Mustafa AKTAŞ
Bülent YARDIMCI
Fitnat ÖNGÜN
Sedat SANATKÂR
Eren ABACI

Kurucusu : Nihat BATUR

DERGİ YAZI KURULU

Doç. Dr. Asaf Savaş Akat, Prof. Dr. Erdoğan Alkin, Prof. Dr. Önder Arı, Dr. Taner Berksoy, Prof. Dr. Esat Çam, Metin Çağlar, Prof. Dr. Demir Demirci, Prof. Dr. Nusret Ekin, Prof. Dr. Feridun Ergin, Prof. Dr. Sevim Gökün, Aslan Başer Kafaoğlu, Prof. Dr. Gülten Kazgan, Prof. Dr. Haydar Kazgan, Prof. Dr. Metin Kutal, Doç. Dr. Bilsay Kuruç, Prof. Dr. Nazif Kuyucuklu, Prof. Dr. Erol Manisalı, Kenan Mortan, Alp Orçun, Doç. Dr. İzzettin Önder, Yılmaz Özen, M. Sedat Pireği, Prof. Dr. Halil Schillioğlu, Prof. Dr. Erdiç Tokgöz, Prof. Dr. Melih Tümer, Prof. Dr. Yüksel Ülken, Prof. Dr. Beşim Üstünel, Dr. Fahrettin Yağcı.

İçindekiler

GÖRÜŞ

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN 2

KAMBIYO POLİTİKASI VE İSTİHDAM

Prof. Dr. Erdoğan ALKİN 4

TÜRKİYE'DE SANAYİLEŞME POLİTİKASI VE İTHAL İKAMESİ

Doç. Dr. Taner BERKSOY 10

FİYAT ARTIŞLARI

NEREDEN KAYNAKLANIYOR

Mehmet BETİL 14

KONUT SORUNU

Selahaddin BABÜROĞLU 17

İKTİSAT EĞİTİMİ GÖREN

ÖĞRENCİLERİN BEKLEYİŞLERİ

Dr. Ahmet KALIN 20

EKONOMİDE BU AY

Handan GÖRGÜNAY 27

Abone Ücreti Yıllık : 600 - 6 Aylık : 300 TL.

Reklam Tarifesi : Ön kapak içi 4.000 TL. İç sahife tam 2.500 TL. İç sahife yarım 1.250 TL. Arka kapak içi 4.000 TL. Arka kapak 5.000 TL. — İdare Yeri : Cumhuriyet Cad. Ceylan Apt. No. 27/6 Taksim-İST. ☎ : 45 17 52 — P. K. 599 Karaköy/İst. Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılardaki fikirler yazara aittir. Gönderilen yazılar basılabilir veya basılamaz kade edilemez. — Fiyatı 50 TL.

Basıldığı yer : Yenilik Basımevi - ☎ 43 55 72

Görüş

Türkiye, çağımızın ilginç ülkelerinden biridir. Bir yandan gelişmekte olan ülke niteliğini taşıırken, diğer yandan açık rejim dediğimiz demokrasiyi benimsemiştir. Zaman zaman bazı duraksamalar olmuşsa da kısa bir süre sonra demokrasiyi tekrar rayına oturtabilmesi, Türk halkının bu konudaki derin inancını gösteren en büyük kanıttır. Ayrıca daima hatırlanması gereken bir özellik daha vardır. Günümüz dünyasında iktisadi kalkınmasını açık rejim içinde gerçekleştirmeye çalışan hemen hemen tek ülke Türkiye'dir.

Ancak, Türkiye üzerinde kara bulutlar dolaşmaktadır. İktisadi durumun boğucu derecede bozuk olması yanında, sınır tanımayan ve giderek tırmanan anarşi ve terörün, ülke bütünlüğünü ve açık rejimi hedeflediği görülmektedir.

Böylesine trajik bir durumda, demokrasinin erdemi mutlaka kendini göstermelidir. Zira, demokrasi dediğimiz rejimin temelinde uzlaşma yatar.

Herşey ülke için, ülkenin esenliği içindir. Ülkeye en iyi hizmeti kendilerinin vereceği iddiasını taşıyan siyasal partiler, varlıklarını açık rejime borçludurlar. Böyle zamanlar, borçlarını ödeme zamanıdır. Bu da uzlaşma ile sağlanır.

Ancak ve maalesef, görülen bunun tam tersidir. Bu nedenle, halkın siyasal partilere ve dolayısıyla bir ölçüde demokrasiye olan inancı zayıflama eğilimine girmiştir. Bu eğilimin doğmasına hiçbir meşru siyasal partinin hakkı yoktur. Vebali büyüktür. Altında ezilebilirler.

Demokratik bir ÷lkede, ÷lke çıkarları açısından her zaman erken seçim yapılabilir. Bu son derece olağan bir şeydir. Ancak olağan olmaması gereken, erken seçimin parti çıkarları açısından düşün÷lmesidir. Devletin başını seçmeden, seçim güvenliğı konusunda kuşklar dağılmadan, büyük siyasal partileri küçük partilerin oyuncağı durumuna sokan mevcut seçim kanununu değıştirmeden erken seçime gitmek, ÷lkedeki gerilimi arttırmaktan, zaafa uğramış Devlet otoritesini daha da zayıflatmaktan başka sonuç vermez.

Kader galiba ağılarını örüyor.

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

Kambiyo Politikası ve İstihdam

Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

İkinci Dünya Savaşının bitiminden bu yana, Türkiye'de fiyatlar, uluslararası ilişkilerin en yoğun olduğu ülkelere göre, genellikle daha hızlı artmıştır. Ama söz konusu ilişkilerin en önemli belirleyicisi olan kambiyo kuru, aradaki fiyat uyumsuzluğuna karşın, bütün bu dönem içinde önceleri çok uzun aralıklarla, sonraları da yetersiz oranlarda düzeltilerek, aşırı değerlenmiş Türk lirasını, ekonominin başlıca sorunlarından biri haline getirmiştir. Uygulamanın, ödemeler dengesi üzerindeki doğrudan, üretim ve gelir-kaynak dağılımı üzerindeki dolaylı olumsuz etkileri yanında, istihdamı sınırlamış olduğu da açıktır. Kambiyo rejimi resmî kurların belirlenmesinden mikta: kısıtlamalarına, tarife etkilerinden teşvik önlemlerine, dışardan borçlanma yöntemlerinden özel yabancı sermaye politikasına kadar uzanan ayrıntılı bir uluslararası ilişkiler sistemi biçiminde ele alındığında istihdam üzerindeki etkileri de geniş olacaktır. Örneğin daha ılımlı bir dışalım

ikamesi-dışsatımın teşviki politikası üretim, gelir-kaynak dağılımı ve istihdamı ne yönde etkileyebilirdi? Böyle bir çalışma 1963-1970 dönemi için A. O. Krueger tarafından gerçekleştirilmiş ve çarpıcı sonuçlar vermiştir. Öte yandan «içe dönük sanayileşme stratejisinin, büyüme bakımından maliyetinin iktisatçılar tarafından genellikle abartılmakta» olduğunu savunanlar da vardır. Ancak içe dönük yada dışa açık politikaların şimdiye kadar sağladığı yada sağlayamadığı sonuçlar üzerindeki tartışmalar ne yoğunlukta olursa olsun, büyümenin bundan böyle dışa kapalı bir strateji ve ona uygun bir kur politikası ile yürütülemeyeceği üzerinde bir fikir birliği de doğmaya başlamıştır. Kambiyo rejimi dar anlamda, yani doğrudan kur politikası olarak anlaşıldığında, istihdam üzerindeki etkileri daha yalın bir yaklaşımla ele alınabilir. Başka bir deyişle üretim istihdam ilişkilerinden değil aşırı değerlenmeden etkilenen bir basit teknoloji - istihdam ilişkisinden yürünerek kambiyo poli-

tikasının neden olduğu eğilimler izlenebilir. Bu yazıda böyle bir yön-temden yararlanılmaktadır.

Kambiyo politikası ve istihdam

Dış ticaret politikasının ve ona bağılı olarak da kambiyo rejiminin istihdam üzerindeki etkisi iki ayrı yaklaşımla ele alınabilir? Birinci yaklaşımda kambiyo rejimi, dış ticaret politikasının ve daha genel olarak sanayileşme stratejisinin bir parçası olarak ele alınıp üretim-istihdam ilişkilerinden yürünür. Örneğin daha ılımlı bir dışalım ikamesi yada daha dengeli bir dışalım ikamesi-dışsatımın teşviki politikasının üretimi ve ona bağılı olarak istihdamı ne yönde etkiliyebileceği incelenir. Doğal olarak böyle bir incelemede kesimler-arası ilişkiler modelinden hareket etmek, almasıık olarak konan politikaların kesim koefisyanları ve dola-yısıyla kesim çıktılarını ne yönde etkiliyebileceğini tahmin etmek gerekecektir. Sonunda da kesim çıktılarıyla

bağılantılı olarak kesim istihdam tahminlerine varılacaktır. Nitekim böyle bir çalışmaya yukarda değinilmişti. İkinci yaklaşım daha çok teknoloji seçimi ile ilgilidir. Sabit sermaye yatırımları içinde dışardan alınan sermaye-teçhizat mallarının payı önemli ise ve söz konusu malların ulusal para cinsinden fiyatları aşırı değerenmiş kur nedeniyle yapay olarak düşük tutuluyorsa sermaye-yoğun tekniklerin seçiminde kur politikasının önemli bir etkisi olması gerekir. Bu seçimde yerli teçhizat fiyatlarının, sabit sermaye yatırımlarını teşvik politikalarının, ücretlerdeki değişmelerin, düşük faiz politikasının, makine-teçhizat dışalımını teşvik eden doğrudan önlemlerin vs. de etkileri olacağı açıktır. Ancak, yeterli bir tahkik yöntemiyle hangi uyarının daha etkili olduğu yada çeşitli uyarıların ne ölçüde etkili olduğu tahmin edilebilir.

Her iki yaklaşımın da diğerinden daha etkin nitelikleri vardır. Birinci yaklaşım, sorunu daha ayrıntılı biçimde ele aldığından daha kesin so-

nuçlar verebilir. Ancak hem çok çeşitli verilere dayanan zaman alıcı güç bir çalışmayı gerektirmektedir, hem de kur politikasının doğrudan etkilerini yansıtmaktan çok sanayileşme stratejisi ile dış ticaret ve kambiyo rejiminin karma etkilerini vermektir. Ayrıca değişik stratejilerin kesim koefisyanlarını ne yönde değiştireceği bütünüyle nicel varsayımlara dayanmaktadır ve değişik varsayımların farklı sonuçlar vereceği açıktır. İkinci yaklaşım ise daha dar bir çerçevede aşırı değerlenmenin doğrudan etkilerini kabaca tahkik yöntemi-ne dayanmaktadır. Bu nedenle nitelikleri tartışılabilir nicel varsayımlara ve çok ayrıntılı çalışmalara dayanma zorunluğu yoktur. Ancak, yukarda söz konusu edilen çeşitli uyarıların farklı etkilerini kesin olarak birbirinden ayırtetmede çok etkin olduğu savunulamaz.

Rekabet koşulları altında üretim kaynakları fiyatları bu kaynakların toplumsal alternatif maliyetlerini yansıtır, ve kaynak dağılımını piyasa mekanizması yoluyla gerçekleştirir. Gelişmekte olan ülkelerin koşulları böyle bir yansımayı ve dolayısıyla kaynakların en uygun dağılımını engeller. Bu ülkelerde emek bol, sermaye kıt ve emek için arz fazlası, sermaye için talep fazlalığı söz konusudur. Ancak genellikle, sanayileşme çabalarının gerektirdiği sürekli yatırımlar için kıt olan sermayenin ucuza sağlanması ve toplumsal amaçlarla bol olan

emeğin bu bolluğun yaratacağı ücretin üstünde ödüllendirilmesi savunulur. Böylece kamu müdahalesi ile sermaye fiyatı piyasa düzeyinin altında, emek fiyatı ise piyasa düzeyinin üstünde tutulur. Başka bir deyişle kıt olan sermaye ucuz, bol olan emek görece olarak pahalı, kullanılır. Konunun toplumsal, politik, hattâ insan-cıl yönleri ve boyutları ne olursa olsun, sonuç olarak üretimde yoğun sermaye kullanımı yeğlenir, üstelik bu kullanım hızlı sanayileşme özlemleriyle birleşince makine-teçhizat dışalımı da uyarılır ve böylece emeğin istihdamı bir kez daha sınırlanır.

Türkiye'de makine-teçhizat dışalımının olağının üstünde uyarıldığını vurgulayan çeşitli göstergeler vardır. Örneğin makine-teçhizat dışalımı / gayrisafi milli hasıla (MS/GSMH) oranı 1968-1976 döneminde sabit sermaye yatırımları (IS)/GSMH ve toplam dışalım (M)/GSMH oranlarına göre daha hızlı genişlemiştir. Ayrıca MS/M oranı, M/GSMH oranının ve MS/IS oranı, IS/GSMH oranının üstünde seyretmiştir. Başka bir deyişle makine-teçhizat dışalımının gelişimini yalnızca sabit sermaye yatırımlarının arattığı olağan dışalım gereksinimleriyle yada toplam dışalımda izlenen olağan artış trendiyle açıklamanın olanağı yoktur.

Makine-teçhizat dışalımındaki söz konusu hızlı genişleme eğiliminin daha önce de değinilen çeşitli neden-

leri vardır. Ancak bu nedenler içinde aşırı değerlenmiş kur politikasının önemli bir yeri bulunduğu söylenebilir. Bu hipotezin tahkiki için makine-teçhizat dışalım fiyatlarının özel kesim ortalama ücretlerine göre gelişme trendi incelemiştir. Burada yalnızca özel kesim ücretlerinin kapsamının nedeni, kullanılan yöntemle ilgilidir. Kamu kesimi istihdam politikasında fiyat etkilerinden çok toplumsal ve siyasal koşulların egemen olduğu açıktır. Bu nedenle, teknoloji hipotezinin tahkiki sürecinde kamu kesimi istihdamı kapsam dışı bırakılmıştır.

1968-1976 döneminde özel kesimde ödenen nominal ortalama ücretler (W), makine-teçhizat dışalım fiyatlarının (PMS) üstünde seyretmiştir. Başka bir deyişle PMS/W endeksi söz konusu dönemde azalan bir seyir göstermiştir. Söz konusu dönemde aşırı değerlenmiş kur politikası izlenmeseydi bu endeksin azalma seyri daha yavaş olabilecekti.

Makine-teçhizat dışılımını uyaran çeşitli etkenler arasında aşırı değerlenmiş kurun önemli bir yeri olabileceğine yukarda değinilmişti. Bu hipotezin tahkikinde regresyon analizine başvurulmuş ve makine-teçhizat dışılımı ile PMS/W endeksi, gümrük taksitlendirmesi uygulamasından yararlanma, gümrük muafiyetinden (özel kesimce) yararlanma ve sabit sermaye yatırımları endeksleri ara-

sında birlikte değişim trendleri gözlemlenmiştir. Regresyon katsayıları, diğer değişkenler yanında aşırı değerlenmiş kur politikasından doğan fiyat etkilerinin makine-teçhizat dışılımını önemli boyutlarda uyardığı sonucunu vermektedir. İzlenen kur politikası satınalma gücü paritesine göre devamlı düzeltilen bu yönde işlemiş bulunsaydı, makine-teçhizat dışılımında fiyat-ücret değişimlerinin uyarıcı etkisinin daha ılımlı olacağı açıktır.

Aşırı değerlenmiş kur politikası nedeniyle yapay olarak düşük düzeyde seyreden görece fiyatların önmlü ölçüde uyardığı makine-teçhizat dışılımının teknoloji seçimini ne boyutlarda etkileyip istihdamı sınırlandırdığını açıklayabilmek için regresyon analizinden yararlanılmıştır. Burada ele alınan istihdam serisi özel sanayi kesimine aittir. Söz konusu seri yalnızca özel imalat sanayiini değil, teknoloji seçiminin etkili olabileceği diğer iki alt kesimi, yani madencilik ve enerji alanlarını da kapsamaktadır. Özel hizmetler kesiminin yada tarım kesiminin kapsam dışı bırakılmasının bir nedeni teknoloji seçimi hipotezini tahkike uygun ortam olma niteliklerinin ülke koşullarında zayıf oluşu, diğer nedeni sağlam veri elde etme olanaksızlığıdır.

İstihdamı blirleyen bağımsız değişkenler olarak, makine-teçhizat dışılımı yanında endüstri ilişkilerin-

deki anlaşmazlıkları temsil etmek üzere özel kesim grevlerinde yitirilmiş işgünü sayısı, teknoloji seçiminde diğer bir önemli etken olan yatırım indiriminden yararlanma ve diğer bütün etkileri kapsamak üzere zaman değişkeni ele alınmıştır. Regresyon analizi sonunda ortaya ilginç sonuçlar çıkmıştır. Örneğin makine-teçhizat dışalımının istihdam üzerindeki olumsuz etkisi en az endüstri ilişkilerindeki anlaşmazlıkların caydırıcı etkisi kadardır. Anlamlılığı en yüksek birlikte değişim, istihdam ile makine-teçhizat dışalımı endeksleri arasındadır. Yatırım indiriminden yararlanma ile istihdam arasındaki aynı yöndeki birlikte değişimin yorumunda ihtiyatlı olmak gerekmektedir. Bu ilişki diğerleri gibi bir teknoloji seçimi ilişkisi değil, tamamlayıcılık ilişkisi olarak yorumlanmalıdır.

Sonuç

Türkiye'nin içinden geçmekte olduğu bunalımın, doğal olarak ekonominin ve toplumun yapısından kaynaklanan çeşitli nedenleri vardır. Diğer etkiler yanında söz konusu yapısal dinamiklerin bunalımlara özür olarak gösterilme eğiliminin arttığına, ancak yıllar boyu izlenen iktisat politikasının, diğer yarattığı olumsuz etkiler biryana, yapısal dinamikleri yumuşatmak yerine boyutlarını genişletme biçiminde işleyip bunalımların asıl nedenini oluşturduğunu vurgulamak gerekir.

Ekonominin ve toplumun yapısındaki en önemli bunalım dinamiği hızlı nüfus artışıdır. Hızlı nüfus artışı ekonomide ve toplumda varolan ikili yapının çizgilerini genişletmekte, hatta giderek kentlerde de ikili yapıların doğmasına neden olmakda, nüfus yapısını gençleştirmekte ve sonuç olarak gerçekleştirilebilecek ikili yapıların doğmasında neden olmakta, nüfus yapısını gençleştirmekte ve sonuç olarak gerçekleştirilebilecek en yüksek üretim faaliyetinin bile massedemiyeceği bir emek fazlalığı yaratmaktadır. Söz konusu fazlalığın önemli bir bölümünü kırsal kesimde tutan diğer yapısal nedenler uzun bir süre istihdam sorununa gereken önemin gösterilmesini engellemiştir. Ancak hızla değişen koşullar kırsal kesim dışında da emek arzı fazlalığının boyutlarını genişletirken, istihdam sorununun çözümüne yönelik politikaların aynı hızla nitelik değiştirdiğini söyleyebilmek güçtür. Tersine, ekonomide emek kullanımında caydırıcı her tür politika uygulamaya konmuş ve söz konusu uygulamalar, işsizlik sorununu toplumun en ciddi ve çözümünü güç sorunu olmaya aday hale getirmiştir. Bir tür istihdam vergisine dönüşen gelir vergisi, yıllarca izlenen düşük faiz politikası yanında yoğun sermaye kullanımını, devamlı uyaran diğer teşvik politikaları, istihdam konusunu pek ciddiye almayan bir endüstri ilişkileri düzeni ve emek yerine sermaye kullanımını çekici kılan bir kambiyo politikasının

istihdam sorununun çözümüne yardımcı olamayacağı açıktır.

Ana niteliği aşırı değerlendirme olan kambiyo politikası, makine-teçhizat dışalımını fiyatlarını yapay olarak düşük tutarak istihdamı olumsuz yönde etkilemiştir. Söz konusu fiyatlar, özel kesimde ödenen nominal ortalama ücretlere göre daha yavaş artmış ve makine-teçhizat dışalımının olağanın üstünde genişlemesinde önemli uyarıcılarından biri olmuştur. Bu gelişimin istihdamı olumsuz yönde etkilememesi olanaksızdır. Nitekim, bu çalışmada da açıklanmaya çalışıldığı gibi aşırı değerlendirme 1968-1976 döneminde makine-teçhizat dışalımının kabaca bir hesapla toplam 3 milyar dolar daha yüksek olmasına ve dolayısıyla özel sanayi kesiminde istihdamın yaklaşık toplam yüzde 19 daha düşük gerçekleşmesine neden olmuştur. Başka bir deyişle

aşırı değerlendirilmiş bir kur politikası izlenmeseydi makine-teçhizat dışalımını (diğer etkileri söz konusu edilmeden) yılda yaklaşık ortalama 300 milyon dolar daha eksik ve özel sanayi kesiminde istihdam yine yılda yaklaşık ortalama % 2 daha hızlı gelişebilirdi. Doğal olarak makine-teçhizat dışalımındaki eksik gerçekleşmenin neden olacağı kapasite düzeyinin de istihdamı sınırlıyabileceği ileri sürülebilir. Ancak, eksik-makine teçhizat dışalımının eksik istihdama neden olabileceği savı, teknoloji seçiminin değişmiyeceği varsayımına dayanmaktadır. Oysa her ekonomik kararda olduğu gibi teknoloji seçimi kararında da etkili olan karşılaştırmalı maliyetlerdir. Uygun bir kur politikasının, emek kullanımını yabancı makine-teçhizat kullanımına göre daha avantajlı kılması halinde teknoloji seçimiyle ilgili kararların değişmiyeceğini savunmak güçtür.

Türkiye’de Sanayilesme Politikası ve İthal İkamesi

Doç. Dr. Taner BERKSOY

Türkiye’de sanayileşme politikası tartışılmadan önce, sanayileşme politikası nasıl bir olaydır, ne olmalıdır? Öncelikle, bunun belirlenmesi gerekmektedir. Sanayileşme politikası, sanayileşme konusunda belli tercihleri içeren ve bu tercihleri açıkça ortaya koyan, özellikle sektör bazında uzun dönemli bir perspektif içerisinde ne yapılacağını, hangi hedeflere yöneleceğini açıkça söyleyen, sonra bu hedeflere ulaşmak için hangi araçların kullanılacağını açıklayan bir belge veya metin olmasını gerektirir. Bugün, 25-30 sene geriye baktığımızda, Türkiye’de sanayileşme politikası varmıdır, yokmudur? nasıl birşeydir diye, buna karar verirken, elimizde, bu tersihleri içeren, bunlara hangi araçlarla ulaşılacağını açıklayan bir belge veya belgeler dizisi olmalıdır. Türkiye’de böyle birşey yok. Öte yandan garip bir olgu vardır. Direkt sanayi kesimini düzenlemeye, belirli yerlere götürmeyi amaçlayan, adına sanayi politikası diyebileceğimiz bir politika olmamasına rağmen,

Türkiye’de kurulmuş, baz oluşturulmuş bir sanayi vardır. Merak edilecek nokta, politika olmadan, düzenlenmeden, bilinçli bir şekilde biçimlendirilmeden bu olgu nasıl ortaya çıkmıştır.

Kanımızca, Türkiye’de sanayileşme politikası olmamıştır. Belki 1930’lardaki çok kısa bir dönem yarıtedilirse, o dönemde sanayileşme veya sanayi politikasına benzer bazı girişimler vardır. Bunun dışında direkt sanayi kesimine yönelik, herhangi bir girişim olmamıştır. Ancak Türkiye’de eskiden beri ve özellikle 1950’lerde hızlanarak gelen, dış ticareti düzenleme politikası olmuştur. Politika yapımının, büyük ölçüde dikkatini yoğunlaştırdığı nokta, «nasıl yaparız da? Türkiye’de bir taraftan döviz kurunu çok düşürmeyiz, öte yandan ithalatı potansiyel boyutlarının altında tutabiliriz» olmuştur. Dolayısıyla, bütünüyle ithalatın sınırlandırılmasına, ithalatın yasaklanmasına dönük, tümüne birden ticaret politikaları diyebileceğimiz bir politika dizisi ortaya çıkmış-

tır. İthalatı hangı araçla yasaklarsanız yasaklayın gayet doğaldır ki, bunun ilk yansımalarından bir tanesi iç ekonomik yapıda olacaktır ve hangı malı yasaklarsanız, onun üretimini içerde çok kârlı hale getirdiğiniz için bir veya birden fazla kişi mutlaka çıkacak, üretimi gerçekleştirecektir. Türkiye’de olan da budur. Yani Türkiye’de iyi veya kötü dediğimiz sanayi bu şekilde kurulmuş, bu şekilde uyarılmış, ve bunun dışında herhangi bir denetleme veyahut yönlendirmeye yönelik bir politika izlenmiştir. Bunun adına ithal ikamesi diyoruz.

İthal ikamesine sistematik bir şekilde bakmakta fayda olabilir. Görüşüme göre, üç tip ithal ikamesi yapmak mümkündür. Bunlardan, birincisi doğal ithal ikamesi diyebileceğimiz, doğrudan doğruya piyasa göstergelerine göre, ekonominin dünya ekonomisi içinde, dünya ekonomisinin değişen dinamiğine bağlı olarak kendi dinamiğinin değişmesi sonucu, mukayeseli üstünlüklere bağlı üretebileceği mal sayısının artması ve

giderek bu malların içerde üretilmesidir. Yani doğrudan doğruya herhangi bir düzenleme sınırlama, belirlleme olmadan, normal piyasa koşullarında, giderek ülke içinde üretebilecek mal sayısının arttırılmasıdır. Uzun dönemlerde, özellikle az gelişmiş ülkeler bu tip ikameler yapabilmektedirler.

Bir diğeri, planlı ithal ikamesi diyebileceğimiz ithal ikamesidir. Bu tip ithal ikamesinde, gayet açık olarak, hangı malların ithalatı ikame edilecektir ve ondan sonra, bu yurt içinde planlı olarak geliştirilen sanayi kesimlerinin ileri geri bağlantılarından hareketle bunlara bağlı hangı kesimler geliştirilecektir, belirli bir T döneminde ülkede nasıl bir sınıai yapı kurulacaktır, buna bilinçli karar verilir, ona uygun politikalar uygulanır. Yani ithal ikamesi planlanabilir.

Bir üçüncü tip; hiç bunları yapmamak, ne doğal gelişmesine bırakmak yani piyasa koşullarının bu işi

yapmasına meydan vermek, ne de bilinçli olarak bunu planlamak fakat bütün çabayı dışarıdan gelecek ticaret akımlarının size getirdiği olanakların ölçüsüne indirmeye çalışmaktır. Yani kısıtlayıcı, koruyucu ticaret politikaları uygulamaktır. Bunun adı rasgele ithal ikamesidir. Çünkü bu durumda ithal ikamesi gerçekten rasgele olmaktadır. Bizim bilinçli bir tercihimiz sonunda, istediğimiz endüstrilerin kurulması şeklinde olmamaktadır. Ne ölçek tercihiniz, ne teknoloji tercihiniz vardır. Bir tek yapılan şey ithalatı kısıtmaktır. İçeride piyasa hazırdır, çok kârlı bir durum ortaya çıkmakta ve üretici bunu yapmaktadır.

Türkiye’de, sanayileşme politikası olmamış, ticaret politikasından kaynaklanan bir rasgele ithal ikamesi süreci günümüze kadar giderek hızlanan bir şekilde yaşanmıştır. Bir kez bu süreci başlattıktan sonra, bu süreçte çıkarı olan bazı çıkar grupları ortaya çıkacak ve bunlar dinamik olarak politik tercihleri etkilemeye başlayacaktır. Sadece Türkiye’de değil, birçok az gelişmiş ülkede ithal ikamesi süreci rasgele olmuştur. Rasgele bir hareket içinde olan, herhangi bir maddenin nereye, ne zaman çarpacağını kestirmek mümkün değildir. Çarpacağını kestirirsiniz, çünkü eratik hareketler vapor, fakat nerede kime çarpacaktır, hangi bariyere çarpacaktır, bunu kestirmek mümkün değildir. Türkiye’de de bu olmuş

tur. İthal ikamesi tıkanmıştır ve rasgele ithal ikamesi, 1970’lerin sonuna doğru gelip, kendi içinde yarattığı darboğazlara teker teker çarpmaya başlamıştır.

Türkiye’de sanayileşme politikasının dünü bu, bugünü de gelip tıkanmış nokta. Bugün, artık ithal ikamesi birçok duvarlara çarpmış ve tıkanmıştır. Kendi döviz gereksinmesini üretemeyen bir sistem kurulmuştur ve fındık fıstık da, bu düzenin döviz gereksinmesini yeterli derecede karşılayamamaktadır. Bu noktadan itibaren yarını düşünmemiz gerekmektedir. Yarın bir sanayileşme politikamız olacaktırmı? Değişik çözümler vardır. Bunlar çok yavaş bir süreç içinde de olsa, Türkiye’de tartışılmaya, alternatif çözümler ortaya atılmaya başlanmıştır. Bu tartışmada alternatiflerden bir tanesi, bölgesel ithal ikamesinde devam edilmesidir. Yani ara mallarında, yatırım mallarında da bu iş devam etsindir. Bir diğeri, bu sistem yaşamamaktadır, bunu olduğu gibi dışarı alalım, yani bu noktadan, bu rasgele gelişmiş ve tıkanmış sahalar bizimdir yaklaşımıdır. Sen her iki yaklaşımda da hat olduğu kanısındayım. Şunu söylemek mümkündür. Bugün ihracat yapabilecek endüstriler vardır, yoksa bile oldukça kısa dönemde, bazı endüstriler ihracat yapabilecek duruma getirilebilir. Belki korunmaması gereken endüstriler vardır. Bunları seçip ayıklamak ve bu düzeyde bir il-

beralleşmeye gitmek mümkündür. Bundan sonra bir sanayileşme politikamız olacaksa, tercihlerimiz de olacak demektir. Koruma politikamızı bu tercihlere göre ayarlamamız mümkündür ve bunun dışında çok yaygın herkese koruma sağlayan genel araçlar da olası olabilir. Yani döviz kuru politikası ile sanayileşme, döviz kuru politikasını kullanarak, çok genel, çok yaygın bir koruma sağlaya-

rak, sanayileşme yerine eğer seçtif olabilirsek, endüstrileri seçebilirsek, bundan sonra ara mallarında da belirli bir ithal ikamesi kapasitemiz olabilir. Yalnız onu ne şekilde geliştireceğimizi bileceğiz, politikalarımızı saptayacağız. Onun dışında gene kim ne yaparsa, ona koruma sağlayan politikadan vazgeçmemiz gerekecek.

KİMSAN TİCARET A. Ş.

**Ciba - Geigy Boya ve
Plastik Maddeleri**

Türkiye Mümessilliği

28 60 24

Tel : 28 60 25 Tekstil Boyaları Kısmı

26 51 12 Plastik Maddeler Kısmı

Aşirefendi Cad. İmar Han 37/4 ve 5 Sirkeci — İSTANBUL

P. K. 1010 — Sirkeci — İSTANBUL

Telgraf : KİMSANTAŞ

Teleks : 22423 Kims. Tr.

Fiyat Artışları Nereden Kaynaklanıyor?

Mehmet BETİL

Son birkaç yıl içinde, Türkiye'de yüzde 50'nin üzerinde fiyat artışları oldu. Hükümet ve danışmanları, bunun üstesinden geleceklerin ve gelmek üzere olduklarını ileri sürüyorlar. Bu tedbirler, para arzını kısma hedefi, döviz kurunu sabit tutmama eğilimi, banka kredi ve tasarruf mevduatı faiz hadlerini yüksek tespit etme kararı, özel sektöre mallarını istediği fiyattan satma kararını alma yetkisinin verilmesi, KİT yönetimlerine ürettikleri malların fiyatlarını tespit kararının bırakılması şeklinde ortaya çıktı. Uyarasal tedbirlerle ve bazı malların fiyatını yüksek tutarak Türkiye'de hüküm süren fiyat artışlarının önü alınabilir mi?

Başarılı sonuç ancak hastalığın gerçeğe uygun teşhis edilmesi, ve tedavinin uygulanmasıyla alınabileceğine göre, parasal tedbirler bugünkü iç ve dış tarihi şartlarda doğru ve esas araçlar mıdır?

Son birkaç yılın yüksek fiyat artışlarının sebebini araştırırken, önce,

Türkiye'nin fiyat, üretim ve para arzı artışlarını, sonra, dünyadaki ekonomik ve siyasi gelişmeleri, olgulardan hareket ederek incelemek gerekiyor.

Türkiye'nin 1939-1979 dönemine ait fiyat hareketleri incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: Birincisi, 2. Dünya savaşı sırasında ülkemizde yüzde 90'a ulaşan fiyat artışları meydana gelmiştir. İkincisi, 1956-1959 arasında patlak veren ilk buhranda bile, yıllık fiyat artışı en çok yüzde 19 olmuştur. Üçüncüsü, 1974'den 1971'e kadar, tam 19 yıl fiyat artışı yüzde 10'unun altında gerçekleşmiş ve bir kere de yüzde 10 düşüş göstermiştir. Dördüncü, demokrasinin güçlendiği, sendikal hakların kazanıldığı 1960'lı yıllarda fiyat artışları 1971 yılından itibaren, yüzde 10'un üstünde artış göstermeye başlamıştır. 1971 yılı ve onu izleyen dönem hem Türkiye, hem de dünya durumunu, ekonomik ve siyasi gelişmelerin yönünü tahlil zorunluluğunu getirmektedir.

Türkiye'nin 1949-1979 dönemine ait mal ve hizmet, üretim ve tüketimindeki gelişmeleri özetleyen gayri safi milli hasıladaki değişimler incelendiğinde, GSMH'nin iki kez düştüğü, 28 kere artış kaydettiği, bir kez de ne artış ne de düşüş göstermeden, bir önceki yıl seviyesini koruduğu anlaşılmaktadır. Tahlili derinleştirmek için bu noktada, birincisi GSMH'nin tarım, sanayi ve hizmet bileşimini ve bileşimde gelişmenin yönünü, ikincisi bunların niteliğini, üçüncüsü, tasarrufları ve tasarruflardaki gelişmenin yönünü, özellikle 1971'lerden itibaren incelemek gerekiyor. Çünkü bu tarihten itibaren para arzındaki artış yüzde 25'lerin üstüne çıkmaya başlıyor. GSMH artışlarına rağmen yükselen para basma eğilimi nereden kaynaklanıyor?

Fiyat, GSMH ve para arzına ilişkin hareketler incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkıyor: GSMH gerilediğinde para artışı hızlanıyor ve fiyatlar artıyor. Bu açıdan 1954-1957 ve

1977-1979 tipik örnekler. İkincisi, 1971-1976 döneminde, 1950-1970 dönemine kıyasla önemli bir fark olduğu, çünkü 1971-1976 döneminde görülen, yüksek GSMH artışına paralel yüksek para artışı ve yüksek fiyat artışıdır. Eğer GSMH eşit üretim ise, artan üretimi sonucu fiyatların yükselmesi değil, düşmesi gerekirken sonuç tam tersi oluyor. Yani GSMH artar görünmesine rağmen, fiyatlar da artıyor. Oysa 1950-1970 döneminde böyle bir olay gözlenmiyor.

Üretim yetersizliği para basılarak kapatılıyor ve fiyatlar artıyor, enflasyon şiddetleniyor. Para basılmaz ve fiyatlar sabit tutulursa, arzın yetersiz olduğu şartlarda enflasyonun yerini uzayan ve artan kuyruklar alacaktır. Örneğin 1979 yazında yaşanan benzin, tüpgaz, ağ, ampul kuyrukları, üretim gerilerken para basılır ve fiyatlar yüksek tutulursa, herşey bulunur ama, bulunanların yanına giderek daha az yaklaşılabilir, 1980 yazında olduğu gibi. Hastalık sonucu insanın

ateş ve nabızı yükselir. Bu yükseliş çok farklı hastalıkların sonucudur. Ekonomide de üretim ve arzın gerilemesi genellikle para arzı artış hızını yükseltir ve hayat pahalılığı kamçılanır.

Bademciği streptokok istilasına uğramış ve ateşi 40 dereceye yükselmiş bir hastaya, aspirin tedavisi nasıl yararlı olamazsa, kaynağını üretim gerilemesinden alan bir hayat pahalılığına da, üretim gerilemesini şiddetlendiren bir parasal tedavi reçetesi uygulanması, Türkiye'deki enflasyonun tedavisi bir yana, ancak kısa bir süre bastırılmasına yol açacaktır.

Değişmeler %

	Fiyat	GSMH	Para Arzı
1939	4.8		
1940	22.7		
1941	40.7		
1942	92.1		
1943	74.0		
1944	—33.0		
1945	— 3.1		
1946	— 3.2		
1947	1.1		
1948	7.5		
1949	8.0	—4.5	
1950	—10.2	9.4	
1951	2.7	13.0	27
1952	1.0	11.7	20
1953	1.9	11.3	22
1954	9.4	—3.0	14
1955	8.6	7.8	25
1956	16.5	3.2	27

1957	18.9	7.9	28
1958	14.8	4.4	8
1959	20.3	4.1	17
1960	4.9	3.5	6
1961	3.1	2.0	8
1962	1.1	6.2	9
1963	8.7	9.6	11
1964	2.1	4.0	15
1965	8.5	3.2	17
1966	4.7	12.0	20
1967	7.5	4.3	15
1968	3.3	6.6	15
1969	7.3	5.4	16
1970	6.8	5.7	17
1971	15.7	10.2	24
1972	18.1	7.5	22
1973	20.5	5.4	32
1974	30.0	7.4	28
1975	10.0	8.0	32
1976	15.6	7.6	28
1977	24.1	4.1	39
1978	52.5	3.0	37
1979	64.0	0.2	53

Kaynak : Fiyat : a) Konjonktür, Ticaret Bakanlığı
b) Aylık İktisadi Göstergeler, Maliye Bakanlığı
GSMH : Türkiye Milli Geliri ve Harcamaları, DİE,
Para Arzı : Aylık Bültenler, Merkez Bankası

Açıklama :

Toplam: Para Arzı = Bilfiil Tedavüldeki Banknot ve Ufaklık + Bankalarda Vadesiz Ticari Mevduat + T. C. Merkez Bankasında Vadesiz Serbest Mevduat + Vadesiz Tasarruf Mevduatı,

Konut Sorunu

Selahaddin BABÜROĞLU

«Anayasamızda konut politikası içeriğini belirleyen bağlayıcı hükümler yoktur. Adalet Partisi azınlık hükümetinin «Ulusal Konut Politikası» adını verdiği dokümana gelecek hükümetlerin uyacağı garantiside yoktur. Öyleyse Sayın İmar İskân Bakanının sözünü ettiği konut politikası ulusal değil Adalet Partisinin programına uygun bir konut politikasıdır.

Yerleşme yerleri ve konut politikaları her rejimdeki ülkelerde artık bir devlet görevi olarak ele alınmaktadır. Ulusların nüfuslarının artışı, ikinci dünya savaşının ağır yıkımı sonuçları, yeni yerleşme yerleri düzenlemelerini ve yapım zorluklarını beraberinde getirmiştir. O ülkelerde geniş kamulaştırmalar ve yeni kentleşme organizasyonlarına gidilmesi zorunluluğu doğmuştur. Bu devletlerde; disiplinli, plânlı ve çok ciddi çalışmalar sergilenirken, Türkiye plânsızlıklarla övünen hükümetlerinin yönetiminde yıllarını harcamış, yerleşme yerlerinin düzenlenmesi ve ko-

nutlaşma konusunda; dağınık, savruk ve parçacı politikalardan sıyrılmamıştır.

Türkiye'nin; gecekondulaşma, «yap-sat», «yık-yap» yöntemleriyle ulusal geliri kemirilmiştir. Plânlı dönemde net % 3 kalkınma hızı, % 2,42 nüfus artışı sağlanırken, Türkiye'de kentleşmede dengesizlik ve çarpıklık azalmamış artmıştır. Konut açığı endişe verici boyutlara ulaşmıştır.

Devlet konut sorununu çözemediğinden halkımız gecekonduculukla bu sorunu çözmeye kalkışmıştır. Yine devlet, ulaşım sorununu çözemediğinden, halkımız kentler arası ulaşımı en pahalı sistemle çözmeye itilmiş ve kentler içinde de dolmuşçuluk geliştirilmiştir. En kötüsü, başıboş yapım sistemiyle teknik güvencesi olmayan konut yapımı «yap-satçıları» cesaretlendirmiştir.

Ankaranın karşı yaka semtinde olduğu gibi, sivil savunma, sağlık ve

teknik koşullara aykırı çok katlı gündüz konduların yapımına güçsüzleştirilmiş olan devlet engel olamamıştır. Daha acısı; Türkiye’de doğal güzellikler, kültür değerlerinin yıkımına devletin seyirci kalması hattâ bazı hallerde bu yıkımı özendirecek durumlara girmesidir.

Bu gidişle geleceğin Türkiye-sinde; yüzüne bakılır, sağlıklı yaşanılır ve kokusuz bir yerleşme yeri bulmak çok zor olacaktır.

DEHŞET VERİCİ DURUM :

Yerleşme yerleri düzenlenmesi ve konut sorunlarına insanlık açısından bakıldığında iç açıcı bir durumla karşılaşılacağını iddia edemiyoruz.

Dünya nüfusu milyarlar merdivenlerini tırmanırken toplumlar, yer yuvarlağına nasıl sığacaklar ve burada nasıl yaşamlarını sürdürecektir. Dünyamızın verileri ve toprakların genişliği plânlamalara yetiyecek midir?

Yirmibirinci yüzyılda, insanlık ne yapacaktır? Kentler ve kırlar nasıl plânlanacaktır. Toplumların yaşamlarını sürdürecekleri mekânda ne türlü fiziki plânlar yapılacaktır? Türkiye gelişen kentleşme ve konutlaşma kervanında bu total beygirle nasıl yer alacaktır? Yirmibirinci yüzyılda halkımızın hizmetler kesiminde,

sanayi ve ticaret kesimindeki yeri ne olacaktır?

1995 yılında nüfusu 80 milyona yükselecek olan Türkiye bu nüfusunu nereye, nasıl yerleştirecektir? Bu soruların yanıtlarını bulmak gereklidir. Ya!.. Türkiyede sergilenen sorumsuzlukların gerçek sorumluları kimlerdir?

Sözünü ettiğimiz sorunlar ve problemlerde bilim çevrelerimiz ve uzmanlarımız susmamışlar yazmışlar, söylemişler, ve önriler geliştirmişlerdir. Buna karşın, hükümetler ya sorunları anlamışlar ya da ciddiye alma yeteneğini gösterememişlerdir. Hükümetler birbirleri ile didişmişler, Türkiye kentleşmesi ve konutlaşmasının yozlaşmasına seyirci kalmışlardır.

TEHLİKE ÇANI ÇALDI :

Görülen; 1983 yılında Türkiye’nin karşı karşıya geleceği enerji bunalımından daha ağır ve dehşet verici bir konutsuzluk bunalımın gireceğidir.

Unutulmalıdır ki... «Aç kalma, barıksız kalma korkusu insanları mukaddesatlarından, geleceklerinden ve inançlarından koparacak kadar güçlüdür.»

Hangi toplum üzerinde yaşadığı ve yaşayacağı toprakların kullanışında; yerleşme yerlerinin düzenlenmesinde, sahip olduğu toprakların

doğasının korunmasında, yeni yerleşme yerlerinin kurulmasında, keyfi-liklere açıksa, bilime, teknolojiye ve modern kentleşme kurallarına ola-ğanüstü önem vermiyorsa, kentleş-me hareketinde geniş halk kitlelerinin gereksinmelerini öne alacak meka-nizmaları geliştiremiyorsa o toplum yerinde saymaya, gerilemeye, yok-sullaşmaa bunalımlara girmeye mah-kûmdur.

KONUT AÇIĞIMIZ ARTIYOR :

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plâ-nı döneminde 418.793 konut birimi öngörölmüş 348.420 konut birimi ger-çekleştirilmiş 70.793 konut açığı ile dönme kapanmıştır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı döneminde 900.000 konut birimi ya-pılması öngörölmüş 713.720 konut birimi gerçekleştirilmiş 186.280 konut birimi açığı ile dönem kapanmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plâ-nı döneminde 1.200.000 konut birimi gerçekleştirilmesi öngörölmüş 978.361 konut birimi yapılabilmiş dönem 241.639 konut açığı ile kapanmıştır.

Sorun önemli ve ivedidir. Konut sektörü iç içe ve karmaşık problemleri kapsamaktadır.

Sorunun üstesinden gelebilmek için devletin bir hukuki, ekonomik ve kurumsal çatı oluşturması gerekmektedir. Bir çok gelişmiş ölkelerde mülkiyet hakkından ödünler alınarak

yerleşme yerleri plânlamaları yapılmaktadır. 1975 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde yapılan uluslar-arası Habitat konferansında kapita-listler bile toprakların kullanılmasın-da kamu yararını önde gören öneri-lerin yanında yer aldılar.

1971 ılında Türk Anayasasında bazı maddeler değiştirilmek zorun-da kalındı. Başbakan Erim, bu deği-şikliğe karşı çıkan hükümet üyeleri-ne anayasa değişikliğinin meslislere ait bir iş olduğunu hükümeti ilgilendirmediğini ileri sürerek isteyen hü-kümet üyesinin önerilerde bulunabi-leceğini ve önerileri ilgili komisyona ileteceğini önermişti. Biz İmar ve İs-kân Bakanlığı olarak, Toprak Reformunu kolaylaştırmak, kentleşmenin maliyetini düşürmek ve eşitlikleri sağlamak amacı ile Anayasamızın 38. maddesinin ilerici bir görüşle değiştirilmesini önerdik, bu öneri meclisler-ce kabul edildi. Ne yazık ki sonradan Anayasa Mahkemesi bu maddeyi Aayasaya aykırı buldu. Kala kala 49. madde kaldı.

Anayasamızın 49. maddesi : «Devlet yoksul ve dar gelirli ailelerin sağlık koşullarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirler alır» hükmünü getirmiştir. Anayasamızda Ulusal Konut Politikasına ilişkin bağ-layıcı hükümler bulunmamaktadır. Adalet Partisi azınlık hükümetinin ulusal konut politikası uygulayacağı iddiasını bu nedenle tutarsız buluyo-ruz.

İktisat Eğitimi Gören Öğrencilerin Bekleyişleri

[Bir Akademisyenin Kişisel Gözlemleri]

Dr. Ahmet KALIN

I — TEMEL METODOLOJİK ESASLAR :

A — Konunun Temel Kaynakla- rı (Türkiye’de)

Genel olarak konu, O. D. T. Ü. çerçevesinde 1972 yılındaki bir kitapla, dah sonra TİTAK tarafından İ. İ. T. İ. A., (kısmen) ve B. Ü. (kısmen) çerçevesinde de 1979 yılındaki bir kitapla, ele alınmış, çok geniş bir çerçeve içinde birer kitap ile literatüre mâl edilmiştir.

Daha çok akademisyenlerin ağırlık taşıdıkları bu çalışmalarda zımnen, öğrencilerin görüşleri de, akademik dönemlerdeki ilişkiler sebebiyle, yansıtılmaktadır.

TİTAK çalışması **de facto** öğrenci görüşlerini, bu konuda bir öğrenciye verdirilen tebliğ itibariyle, ifade eden tek çalışma olmak durumundadır.

B — Konunun Ele Alınış Biçimi (Çalışmalarda)

Konu, genel olarak, bir araştırmacı tarafından anket tipi bir ön araştırma yapılmaksızın ele alınmıştır.

Öğrenci tebliğinde de, bu tarz bir yaklaşım, sözkonusu değildir.

Bu itibarla elimizde tahmin yapacak veriler olmaksızın **a priori** bir takım hipotezler bulunmaktadır ve bunların **yanlışlanabilirlik** durumları belirsizdir.

Özet olarak iktisatçılar, konunun analizinde, kendilerine öğretilen ilmi araştırma metodlarını kullanmak durumunda olmamışlardır.

C — Konunun Teorik Yeri ve Konumu :

Konu amaç ve araçlar itibariyle, bir iktisadi analiz alanı olan Kamu

Ekonomisinin tahlil sınırları içine girmektedir.

Ortada bir «**eğitim hizmeti**» vardır, yani bir ihtiyaç ve kaynak tahsisi vardır ve bu mevcut literatüre göre «**yarı kollektif bir hizmettir**», buna göre, bu eğitimi görenlerin, istihdam imkanları da konunun ayrılmaz bir parçasıdır.

Mevcut çalışmalarda bu noktaya değinildiği söylenemez.

D — Konunun Kapsamı (Kaynaklarda)

Konu üzerinde yapılmış çalışmalar, daha çok, konunun kapsamını «**İktisat metodolojisi**»nin **landmark** ları ile sınırlanmışlardır.

Meselenin, genellikle, «**neoklasik teori ve karşıtları**» olarak sunulduğuna görmekteyiz.

Bize göre bu, sorunun tamamı değil, **ancak** parçasıdır.

II — KONUYU SUNUŞ TARZIMIZ VE METOD İLE İLGİLİ ESASLAR :

Bilimsel çalışmalar, günümüzde genellikle, ampirik düzeyde ve şu safhalar içinde ele alınmaktadır :

Gözlemler, ön hipotez, deneyleme hipotez ve hipotezin güvenilirliği (veya aynı anlama gelmek üzere yanlışlanabilirliği)

Bu genel felsefi çizgide **Popperian** ve İktisat Teorisinde **neo klasik** olarak isimlendirilen yöntemdir ve analizi, sentez safhasına ulaşmak için bir araç olarak kabul etmektedir.

Bu genel karaktere göre, benim sunacağım çalışma, gözlem safhasına dayanmakla birlikte bu gözlemi, bir **ön çalışma** ile belgelendirmekten uzaktır. Hiç olmazsa, mensup olduğum kurumun, bir kısım öğrencilerine, bir anket yapmış değilim, dolay-

sıyla, sistematik bir gözlem koşulu, yerine getirilmiş değildir.

Bunlar için **haklı** sebepler ileri sürülebilir, ancak bu bir ilim adamının kaçamak noktası olarak kabul edilemez. O halde «**parakende**» gözlemlere, **dayanmak**, sözkonusudur.

Gözlem safhasında, «**büyük sayılar kanunu**»da nazara alınmamış gibidir. Vakıa gözlemlerimiz, İ.Ü.İ. F., İ.İ.T.İ.A. ve Bağlı Okulları ile ve kısmen B. Ü. kapsamakta ise de, bu iktisat eğitiminin **bütünü** değildir.

Bu arada D.G.S.A. ve Bağlı Okulları ile İ.DM.M.A. ve Bağlı Okullarındaki tecrübe ve izlenimlerimi **özellikle tecrit** yolunu, bu okuların tedris amaçları bakımından, tercih etmekteyim.

Konunun teroki yeri veya konumuna gelince, bu noktada, **bundan soraki bilimsel çalışmalarda**, yeralmasını temenni ettiğim, bazı şeylere dikkatleri çekmek istemekteyim.

İktisat eğitimi, eğitim hizmetleri manzumesinin bir parçasıdır.

Eğitim hizmetleri, ister «sosyal siyasetçilerin» kullandığı anlamda, ister «Friedmanite» anlamda ele alınсын, «**beşeri sermaye**»nin, oluşmasına ve terakümüne ilişkindir. Bu, bir yanı ile sosyal, bir yanı ile ferdi olan kavramın ekonomik analizi de bu çerçe-

ve içinde, yani kamu ekonomisinin yarı kollektif mal ve hizmet üretimi bahsinde, yapılmaktadır. Sözkonusu hizmetin, kanuni ve keyfi (nicel ve nitel) vasıfları, her ik açıdan da önem taşımaktadır.

Mevcut çalışmalarda bu vasıflar ayrı ayrı ele alınmamıştır.

Kanuni ve nicel -kantitatif vasıflar, bu konuda eğitim yapan kurumlar sayısı, öğretim kadrosu, öğrenci adedi dağılımıdır.

Bu kemmi vasıflar, ayrıca bize, keyfi vasıflar bakımından da, kaba-taslak olsa da, bir ışık tutacaktır. Zira öğrenci bazına harcama, öğretim elemanı miktarı, kitaplıktan yararlanma, okuma ve seminer odalarından yararlanma, fotokopi ve teksirlerden faydalanma oranları keyfiyeti ilgilendiren meselelerdir.

Böyle bir bakış açısı altında, öncelikle, iktisat kültürünün maddi alt yapı elemanlarını açıkça belirlenmesinde yarar vardır.

Förüdüğümüz ve tespit edebildiğimiz kadarıyla iktisat eğitiminin dahil olduğu sosyal bilim dallarına aktarılan kaynaklar, genellikle temel bilimler dallarına göre daha düşük bir seviye arz ettiği halde, mevcut ve normal olarak mütalaa edilebilecek oranın da altındadır.

Öte yandan, planlama faaliyetlerinde, «**talep fazlası**»nın giderilme yolu olarak da sosyal bilim dallarının seçilmesi yukarıdaki bilgi ışığında, **rasyonel** bir çözüm olmaktadır.

Bu rasyonellik, bir süre genellikle uzun dönemde, karşımıza **irrasyonale** olarak çıkmaktadır. Bunu ben, fiyat mekanizmasının dışsallıklara dayalı aksamasında değil, fakat fiyatlandırılmada göstergesizliğe ve bunun giderilmesi yoluna (gölge fiyatlara) rücu edilmemesine bağlıyorum.

Altına çizerek belirtmek istediğim, ekipman eksikliğidir. Bunu bütçe, döner sermaye, genel ve özel yönetmelikler gibi kamu ekonomisini analiz ederken kullandığımız kurumsal kanallarla gidermek imkânları vardır ve bazı değişiklikler yapmak olanağı sa,landığında bunlar **gerçekleştirilebilecektir**. Örneğin, «sınıflar küçültülebilecek, aktif katılma sağlanacak, öğretim kadrosu üniversiteye bağlanabilecek, kitap, teksir ve fotokopi olanakları genişleyecek, sürekli ilişkiler kurulabilecektir. «Enstitüler sürekli ve aktif çalışabilecek büro hizmetleri etkin hale getirilecektir.»

Bir beş yıllık kalkınma plânının takdiminden alınmış izlenimini veren bu ifadeler, alışılmışın tersine, gerçekleri ifade etmektedir. Örneğin sınıfları daha az öğrenci ile çalışır hale getirmek amacını ele alalım. Bu

amaç bazı alt amaçları da birlikte ifade etmektedir. Sadece bu eğitimin keyfiyetine tesir eden kemmi bir vastsıftır.

Bugün, bunun kısmi bir çözümü olan, pratik çalışmalar, kanımızca yararsızdır. Bunun nedenlerini kısaca özetleyeceğim, böylece somutlaştırmayı sağlamış olacağım.

Bir kerre pratik çalışmalarda kemmi faktör :

- asistan azlığı,
- ünitelerarası colloboration eksikliği.

nedeniyle gerçekleştirelememektedir.

Kısmen gerçekleştirildiğinde, bugün okutulan iktisadın - noklasik iktisadın - en önemli yanı olan alternatif düşünce ve çözüm yolları göstermek amacına :

- kalıplaşmış örnekler
- hipotetik örnekler
- görüşlerde aykırı düşmemek

gibi ana nedenlerle ulaşamamaktadır. Böylece kemmi faktör, keyfiyete ilişkin sonuçlar doğurmaktadır. Öğrenci bunu, «hocam, öğrettikleriniz gerçeklere uymuyor, o halde?» sorusuyla ifade etmektedir.

Bunun çözümü; kanun, genel ve özel yönetmeliklere bağlıdır. Öğretim üyesi tanımında esneklik, ünitelerde esneklik, bütçe fasıllarında ekipman lehine aktarma, enstitülerin uygulamaya yönelik mali güçlerinin olması, telif haklarının muafiyetlerinin tarife farklılıkları akla ilk gelen çözüm yollarıdır.

Büro hizmetlerini etkin hale getirmek için de maddi altyapı esastır. Bu da kanun ve yönetmelik meselesidir.

Hasılı altyapısı eksik olan bir hizmetin önce kemmi ve daha sonra keyfi vasıfları da eksiklik gösterecektir.

İktisat eğitiminde bu altyapı eksikliği mevcuttur.

Bu durumda, başlangıçta sözkonusu ettiğimiz senkronizasyon da mümkün olmayacaktır. Yani öğrenci, daha önce sorduğu soruyu değiştirecek; «ben bu bilgilerle iş bulamıyorum, o halde?» şeklinde soracaktır ve bugün sormaktadır.

Keyfiyet ile ilgili vasıflar iki noktada mütalaa edilebilir.

Bunlardan birincisi sözkonusu eğitimin makro düzeydeki istihdam gibi sosyo-ekonomik amaçlarla senkronizasyonudur.

İkincisi ise halihazır eğitimin koşulları ile ilgilidir ve bu meyanda mevcut eğitimin amaç, araç ve uygulamasını kapsar.

Konu üzerinde yapılan çalışmalardan gördüğümüz kadarıyla literatüre yansıyan bekleyişler, daha çok yukarıda belirttiğimiz sorunlardan ikincisiyle ilgilidir. Bu itibarla akademik bir seviyede alternatif teorik yaklaşımların tartışması gibi görünen bu mülahazalar, aslında, çalışmamızda altını çizmek istediğimiz **(kemmiyet ve keyfiyet interconnection'ı)** sebebiyle eğitimin bütünü için ileri sürülmüş olmaktadır.

Hernekadar açıkça bu nokta bir analiz kadrosu içinde ele alınmış olmasa da, **tümdengelim yöntemi** biraz zorlanarak, bu zımnî sonuç elde edilmektedir.

Mizim yukarıda bir **sıralama** yapmak suretiyle belirttiğimiz sorunlar, sıralama işleminden de anlaşılacağı gibi, aralarında ilişkilidirler. Birincisi, genel olarak ikincisini yönlendirecektir.

Ülkemizde, halen, bu yönlendirme genel olarak değil, kısmi olarak meselâ B. Ü. - İ. B. F. ve bölümleri) dir. Bunlar ayrıca tartışma konusu mevcuttur. Bunun nedenleri çeşitli yapılabilirler. Hatta bu yönlendirmenin saptanmasında ikinci noktanın kurumsal yapıları yani üniversiteler

büyük ölçüde etkili olabilirler. Söylemek istenen, bu saptama işleminin sonra uyum'un sağlanması için gerekli davranış kalıbıdır.

Munları belirttikten sonra kişisel gözlemlerime dayalı beklentileri bu teorik yaklaşım çerçevesinde anlatmaya çalışacağım.

III. BEKLEYİŞLER :

Daha önce belirttiğim konular çerçevesinde öğrencilerimle yaptığım perakende görüşmelerden onların sorunlarını **yalınkat** bir mantıkla iki şamada mütalaa edebileceğimi düşündüm. Bunlardan bir tanesi onların fakülte içi beklentileri, diğeri ise fakülte dışı beklentileriydi. Ancak bu basit ayırım dahi, bana, bu ikisi arasında bir ilişki olduğunu **gösteriyordu**.

Bu basit mantığa devam ettiğimizde, fakülte içi beklentileri, iki adet alt grupta ele almak imkanı vardı: İdari açıdan beklentiler, akademik açıdan beklentiler. Fakültesi dışı beklentiler de kamu ve özel kesime yönelik ve birincisine yönelik olanların içinde bizzat fakülte de vardı.

Genel olarak fakülte içi beklentileri ele aldığımızda, bunların ik alt grupta incelenebileceğini belirtmiştik. İdari açıdan beklentiler; öğrenci-öğretim kadrousu ilişkilerini ve öğrenci-öğrenci işleri ilişkilerini kap

samaktadır. Akademik açıdan beklentiler ise; amacın tanımı, amaca yönelik programları, amacın gerçekleştirilmesi için gerekli temel malzemeleri ve uygulamayı kapsamaktadır.

Bunları yüksek öğretimin genel nitelikli sorunlarıdır ve bu itibarla iktisat eğitimi gören öğrenciler buna dahildir.

Ancak iktisat eğitimi gören öğrencilerin, tahsillerinin niteliği gereği, sorunu teşhis ve çözümleri ilginçtir.

Hernekadar yaygın bir kaniyla Lord Lionel Rckkins'in tanımını red etmek eğiliminde iseler de, onlar, kaynakların dağılımında alternatif esasına dayalı rasyonaliteyi aramakta ve kemmi vasıflarda bunun düzenlenmesini istemektedirler.

Bu itibarla idari açıdan beklentilerin tamamı ile akademik açıdan beklentilerden, yukarıda sıralananlardan üçüncüsü, bütünüyle kemmi vasıflara dayalı beklentilerdir.

Kullandığım ifade ile «kaynakların tahsisinde rasyonaliteyi öğretenlerin, bunu gerçekleştirmek yönünde çaba göstermemesi», onlarda onlarda, son zamanlarda oldukça yaygınlaşan ve daha önce de sözünü ettiğim **tümdengelim yöntemi** ile şu izlenimleri uyandırmaktadır.

1) Gerçekleştirme mümkün de-
ğil midir? Niçin?

2) Rasyonalite kavramına dayalı
çözüm, teorik düzeyde geçersiz mi-
dir? Yani bir «shadow boxing» midir?

Böylece kemmi vasıflardan ha-
reketle keyfi vasıflara ilişkin «prodic-
tion»lar yapmaktadırlar.

Ayrıca birbirleriyle ilişkili olan
fakülte içi ve dışı bekleyişler -çünkü
LİSANS diploması verilmekte ve
mesleği icra yetkisine sahip olmakta-
dırlar-, sosyo - ekonomik senkroni-
zasyon sağlanamadığından, bu **pre-
diction**'lar, güçlenmektedir.

O halde öğrencilerin bürolardan
personel ve öğretim kadrolarına ka-
dar uzanan bir dizi beklentileri kem-
mi vasıflarla ilgilidir. Bunları örnek-
lendirmek mümkündür, realitelere ya-
kın bir düzeyde çizmeğe gayret etti-
ğim senaryo bunu ifade etmektedir.

Bu ifade etmek istediğim birinci
noktadır.

Altını çizmek istediğim ikinci
nokta bunlara dayanılarak elde edi-
len «prodiction»larla ilgilidir.

Mesleye bir örnekle gireceğim.

Bunlara dayalı **prediction**'lar ya-

pan öğrencilerimden bir çoğu, bu-
gün, yurtdışında tahsillerine devam
etmektedirler. Bunlar genellikle, biz-
lere daha önce belirttiğim ikinci tip
soru soranlardır.

Buradan da açıkça görüleceği
gibi, eksik bir «bilgi bazı» ile »pre-
diction»lar yapmak çoğu kez yanıltı-
cı olmaktadır.

Kaldı ki ülkemizdeki akademik
düzey, bugünkü görünümüyle bu tar-
tışmaları daha yeni yapmaya başla-
yanların doğal acemiliklerini taşı-
maktadır. Teknik olarak metodoloji
tartışmaları büyük ölçüde felsefi,
teknik, yüksek bilgi düzeyine bağlı-
dır. Her türlü ekipman eksikliklerinin
söz konusu olduğu bir ortamda, buna
dayalı keüfi vasıflarla ilgili «**predic-
tion**»ların eksiksiz olabileceği «**ficti-
on**» tarzındaki bir görüşe katılmıyo-
rum.

Sorunun kademeli ele alınmasın-
dan yanayım.

Bu itibarla mevcudun öncelikle
ele alınıp ekipman eksikliklerinin gi-
derilmesi esasına dayalı birinci tip
soruyu soranların olmadığını değil,
ilerki davranışlarının aslında birinci
tip soruya yönelik olduğunu fakat ti-
pik bir mantiki yanılgı sonucu bunu
yukardaki gibi **posé** ettiklerini gör-
mekteyim.

Ekonomide Bu Ay

Türk AET Görüşmelerinde Uzlaşma Sağlandı

Handan GÖRGÜNAY

AET ve Türk yetkilileri arasında Brüksel'de sürdürülen görüşmelerde, serbest dolaşım ilkesinin konsey kararları arasında yer alması kabul edildi. Topluluk, varılan anlaşma ile, Türk işçilerinin sosyal hakları alanında katma protokolün 36. maddesinin öngördüğü serbest dolaşım ilkesini kabul etmekte, ancak 1983 tarihinde yapılacak görüşmelerde durumun yeniden gözden geçirilmesini ve topluluğun istihdam koşullarındaki iyileşme ve gerilemelere göre yeniden karar alınmasını istemektedir.

Tarım alanında, Türk yaklaşımına yakın kararlar alınırken, mali alanda da, AET'nin önerdiği 850 milyon dolarlık miktar Türkiye tarafından kabul edildi.

Dışişleri Bakanı Erkmen, alınan sonucu «yapılan iyileştirmeler küçümsenmeyecek derecededir» şeklinde değerlendirirken, ekonomik çevreler «uzlaştırıcı bir formül üzerinde anlaşmaya varıldığını» belirtiyorlar. Bugün varılan ortamda alınan kararların ilişkileri canlandırma ve

geliştirmede yeterli olabileceği ancak tatminkâr olmadığı düşünülüyor.

TÜRKİYE'NİN 3 MİLYAR DOLARLIK BORCU ERTELENDİ

Türkiye'nin OECD üyesi ülkelere vadesi gelmiş borçlarının ertelenmesi konusunda, sürdürülen görüşmeler, 24 Temmuz'da Paris'te sonuçlandı. Türkiye'nin, 1978-79 yıllarında ertelenmiş borçları da dahil olmak üzere 1980, 81 ve 82 yıllarına ait yaklaşık 3 milyar dolarlık borcu ertelendi.

Turgut Özal tarafından «geçen yıllara göre daha iyi bir anlaşma» olarak değerlendirilen karara göre 1980-81 ve 82 yıllarında ödenmesi gereken borçların yüzde 90'ı 3 yıl konsolide edilirken, yüzde 10'u da 5 yıl ödemesiz olmak üzere 10 yıl ertelendi. Ayrıca Türkiye'ye 2 yıllık iyi niyet koşulu tanındı, böylelikle 3 yıllık süreye ileride yeterli olmazsa, Türkiye'ye iki yıllık bir süre daha tanınacak. Türkiye görüşmelerin başında 5 yıllık bir konsolidasyon istemişti.

Türkiye'nin 1978-79 yıllarına ait tüm borçlarının da erteleme programı içine alınması yolundaki isteğinin kabul edildiği görüşmelerde, sözkonusu yıllarda oluşan borçların bir yıllık kısmı, birikmiş borçlar ve vadeleri bir yıl sonra gelecek için 4 yıl

ödemesiz, 4 yılda ödenebilir süre tanındı.

Erteleme kararı alınmasaydı, Türkiye 1980'de 1 milyar 180 milyon, 1981'de 886 milyon, 1982'de de 623 milyon dolar borç ödeyecekti.

TL'NİN DIŞ DEĞERİ YENİDEN DÜŞÜRÜLDÜ

14 Temmuz'da alınan yeni bir kararla, Türk Lirasının dış değeri, 14 yabancı para karşısında yüzde 2.8 ile binde 8 oranında düşürüldü. TL dolar karşısında değerini korudu. Karara göre, 1 Batı Alman Markı 44.75,1, İsviçre Frangı 48.90 liradan işlem görecekti. Daha önce mark 41.51 liradan işlem görüyordu.

Dünya piyasalarındaki değişimler karşısında kur ayarlamasının gerektiği ifade edilen karara göre, doların değer kazanmasının sürmesi halinde yeni devalüasyonlar kaçınılmaz olacak. Hükümetin yüksek oranlı devalüasyonlar yerine, sık sık ufak oranlı devalüasyonları sürdüreceği, Ağustos ayı içinde düşük oranlı bir devalüasyon daha yapılacağı düşünüyor.

DEVLET VE ÖZEL SEKTÖR TAHVİLLERİNİN FAİZLERİ ARTTIRILDI

Devlet tahvillerinin faizleri 1

Ağustos'tan itibaren geçerli olmak üzere yüzde 18'ten yüzde 20'ye çıkartıldı. Ayrıca alınan karara göre, bu yıl ilk defa 6 ay vadeli Hazine istikrazlarına yüzde 26 faiz uygulanacak.

Devlet tahvillerinin faizlerini arttıran kararla, Banka mevduat faizlerinin arttırılmasıyla ortaya çıkan durumun düzeltilmesi ve kamuya finansman sağlanması amaçlanıyor. Baka mevduat faiz oranlarının serbest bırakılmasıyla devlet tahvillerinden kaçış başlamıştı. Ancak alınan bu kararla da, kamunun önemli kaynaklarından olan devlet tahvillerinin faiz oranlarının düşük saptandığı, banka mevduat faizleri rekabet edecek düzeyde olmadığı düşünülüyor.

Alınan bir diğer kararla, özel sektör tahvillerinin faiz oranları yüzde 28-32 olarak belirlendi. Özel sektör kuruluşları süreleri 5 yıl ve 3 yıl olarak saptanan kısa ve uzun vadeli tahvil çıkartabilecekler. 5 yıl vadeli tahviller için yüzde 28,3 yıl vadeli tahviller içinse yüzde 32 faiz ödenecek.

İMF'NİN BEKLENMEYEN ÇAĞRISI

İMF, Türkiye'ye beklenmeyen bir toplantı çağrısı yaptı. Türk ekonomisindeki gelişmelerin olumsuz yönlerini incelemek için, Ağustos'ta Ankara'ya gelecek olan heyetin çağrısı, şaşkınlıkla karşılandı. İMF'ni nbu görüşmelerde büyük bir olasılıkla yeni

öneriler getireceği ve Hükümetin de ekonomide bu doğrultuda yeni önlemler alacağı düşünülüyor.

İMF'nin, Türk ekonomisini derhal inceleme kararına neden olan etkenlerin başında, para ağzının belirlenen limitleri aşma eğilimi geliyor. İMF'yi telaşlandıran diğer etkenler ise;

Dışsatım ve üretimdeki gerileme,

Alınan dış kredilerle, bazı tüketim malları dışalım yapılması, sözkonusu kredilerin amaçları dışında kullanılması, noktalarında toplanıyor. İMF'ye göre «Hükümet piyasada bolluk yaratmak amacıyla sanayi üretiminin artmasını 2. plana itmektedir.» Aynı eleştirinin OECD çevrelerinden de geldiği biliniyor.

Sözkonusu görüşmelerden alınacak sonuçların olumsuz olması halinde Türkiye'nin İMF'den Eylül ayında alacağı kredi dilimi de tehlikeye girecektir.

TOPTAN FİYAT ARTIŞLARI YÜZDE 57.2'YE ULAŞTI

1980'in ilk beş ayında toptan eşya fiyatları yüzde 57.2 arttı. 1979'un aynı döneminde sözkonusu artış yüzde 30.2 idi.

Ticaret Bakanlığı istatistiklerine göre, ilk beş ayda besin maddeleri fiyatları yüzde 54.3, sanayi girdileri fiyatları yüzde 60.4 oranında yükseldi.

Mayıs ayı içinde çeşitli KİK

ürünlerine yapılan zamlar, akaryakıt zamları ve TL'nin değerinde yapılan ufak oranlı devalüasyonların etkisiyle 1980'in ilk altı ayında fiyatların artış hızının yüzde 60'ın üstüne çıkması bekleniyor.

**Her türlü
Buket
Sepet ve
Merasim Çiçekleri**

ÇİÇEK EVİ

**ŞİŞLİ Halaskârgazi
Cad. No. 335/A**

**46 33 34
47 07 22**

ÖZANİANS

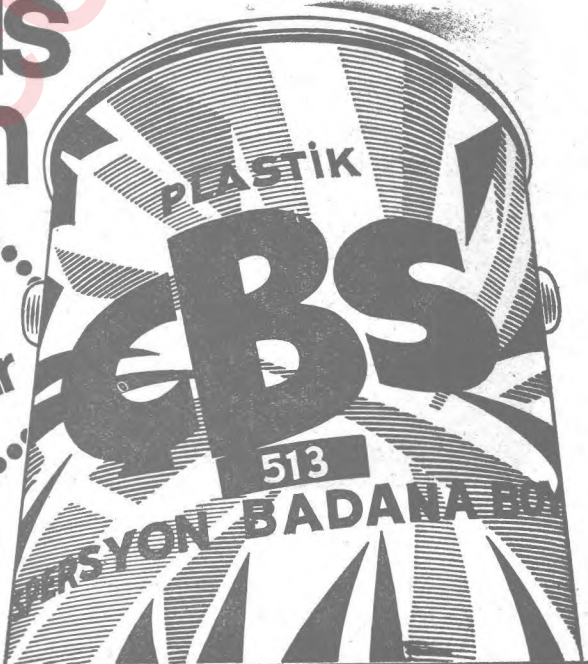
ÇBS PLÂSTİK BOYA duvarlarınıza kanat gersin...

Korusun duvarlarınızı
o emsalsiz gücüyle ÇBS Plâstik...
Aman vermesin zamana ve
onun yıpratıcı etkilerine...
Duvarlarınız en renkli
en gösterişli, en güzel

günlerini yaşasın
ÇBS Plâstik'in koruyucu
kanatları altında...
ÇBS Plâstik ile mutlu olsun
duvarlarınız, mutlu olun siz
ve yuvanız...

duvarlarınız yıllara göğüs gersin

daha
iyisi
yoktur

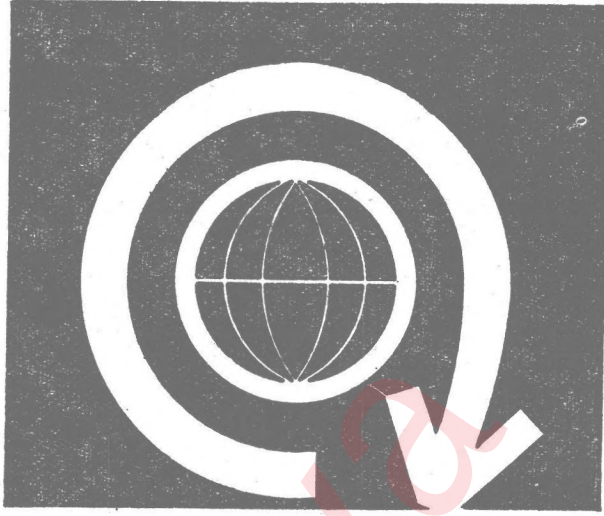
ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİİ
ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy, Kardeşim Sok. No. 44/3 İstanbul
Telefon: 43 49 55

nesilden
nesile

biraların ası
TEKEL birası

TEKEL
Birası

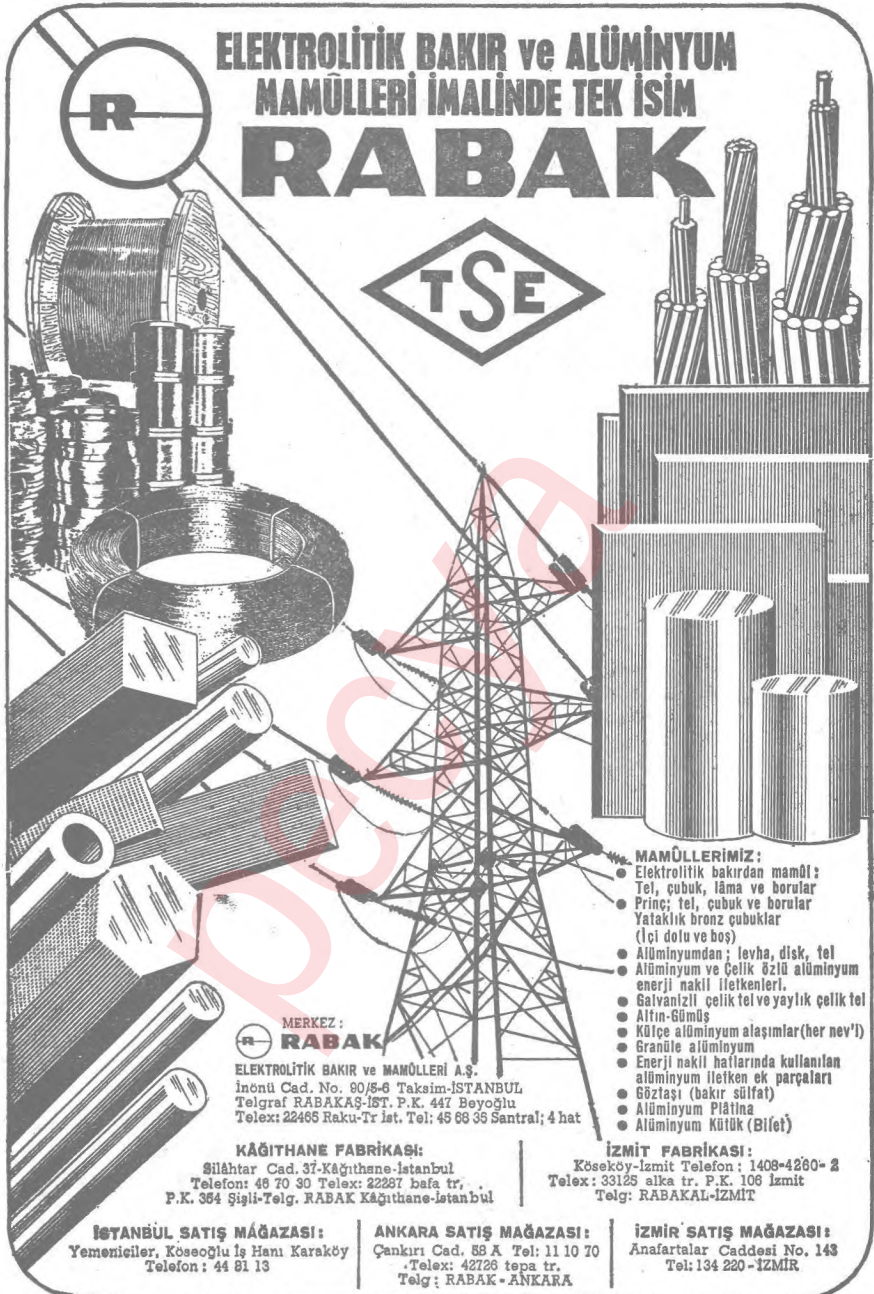
Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

ELEKTROLİTİK BAKIR ve ALÜMİNYUM MAMÜLLERİ İMALİNDE TEK İSİM **RABAK**

MERKEZ:
RABAK

ELEKTROLİTİK BAKIR ve MAMÜLLERİ A.Ş.
İncinü Cad. No. 80/6-6 Taksim-İSTANBUL
Telgraf RABAKAŞ-İST. P.K. 447 Beyoğlu
Telex: 22465 Raku-Tr İst. Tel: 45 66 35 Santral; 4 hat

KÂĞITHANE FABRİKASI:

Silâhtar Cad. 37-Kâğıthane-İstanbul
Telefon: 46 70 30 Telex: 22287 bafa tr,
P.K. 364 Şişli-Telg. RABAK Kâğıthane-İstanbul

İSTANBUL SATIŞ MAĞAZASI:
Yemenciler, Köseçoğlu İş Hanı Karaköy
Telefon: 44 81 13

ANKARA SATIŞ MAĞAZASI:
Çankırı Cad. 58 A. Tel: 11 10 70
Telex: 42726 tepa tr.
Telg: RABAK-ANKARA

MAMÜLLERİMİZ:

- Elektrolitik bakırdan mamül:
Tel, çubuk, lâma ve borular
- Princi; tel, çubuk ve borular
- Yataklık bronz çubuklar
(İç dolulu ve boş)
- Alüminyumdan; levha, disk, tel
- Alüminyum ve Çelik 6210 alüminyum
enerji nakil iletkenleri.
- Galvanizli çelik tel ve yaylık çelik tel
- Altın-Gümüş
- Külçe alüminyum alaşımlar (her nev'i)
- Granüle alüminyum
- Enerji nakil hatlarında kullanılan
alüminyum iletken ek parçaları
- 662aşı (bakır sülfat)
- Alüminyum Plâta
- Alüminyum Kütük (Bifet)

İZMİR FABRİKASI:

Köseköy-İzmit Telefon: 1408-4260- 2
Telex: 33125 alka tr. P.K. 106 İzmit
Telg: RABAKAL-İZMİR

İZMİR SATIŞ MAĞAZASI:
Anafartalar Caddesi No. 143
Tel: 134 220-İZMİR

Isıcam nedir
Isıcam, iki cam plak
Arada kalan hava
ölenmiştir. Isıcam

Özge ayrıntılı bilgi için Teknik Servisimize hizmetinizdedir

Adı Soyadı: _____
Tel: 46 09 05

Borusan, çelik ağları ile endüstrimize hayat verir...

... yaşamı sürdüren kan
damarları gibi...
Yurdun dört bucağında
Borusan'la başlar üretim...
... ve Borusan boruları,
profil boruları, yassı çelik
ürünleriyle en sağlıklı ve
yüksek standarda ulaşır...
Kimya, petrokimya, kâğıt,
meşrubat, ilaç, gıda, süt, ev
aletleri, bisiklet, ambalaj,
tekstil ve otomotiv
endüstrisinde..... inşaat
sektöründe makine üretiminde....
mobilya ve dekorasyonda BORUSAN,
çağdaş kalitenin, güvencenin,
estetğin vazgeçilmez unsurudur.

Sanayi borularını,
paslanmaz çelik boruyu,
metal kaplamalı çelik
bantları Türkiye'de ilk kez
gerçekleştiren Borusan,
teknolojik alandaki
öncülüğüyle ve giderek
devleşen satış grafiğiyle,
ulusal ekonomiye de
katkıda bulunan büyük
kuruluşur.

BORUSAN

“KAVEL demek kalite demektir!...”

EMAYE BOBİN TELLERİ (0.05mm Ø kadar)
TELEKOMÜNİKASYON KABLOLARI (1800 çiftte kadar)
TESİSAT KABLOLARI
TELEFON KABLOLARI
ENERJİ KABLOLARI (20kV kadar)

KAVEL adını taşıyorsa,
çeyrek asırlık birikimi olan
üretim teknolojisinin
üstünlüğünü de
beraberinde taşıyor
demektir.

KAVEL kalitesi

belgesiyle
kanıtlanmıştır.

“Kalite
arıyorsanız
KAVEL,”

KAVEL

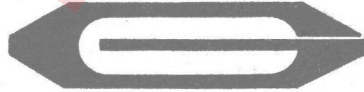
KABLO VE ELEKTRİK MALZEMESİ A.
Karaköy-İSTANBUL
Tel: 45 35 05 – 45 34 94

*Yaşamınız
"Gümüştüyn halıları" ile
renklensin*

6 Değişik kalite

6 Değişik fiyat

Her zevke, her keseye

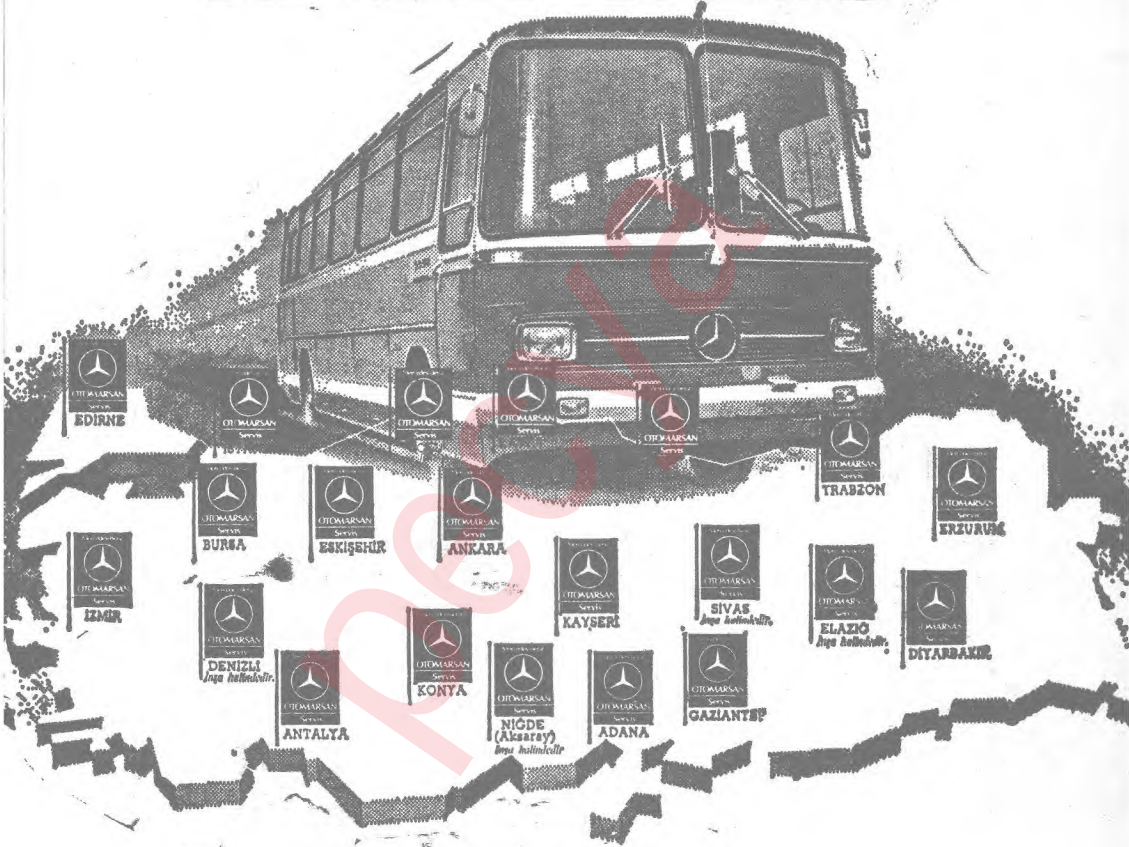

GÜMÜŞSUYU

"yaşayan halı,"

OTOMARSAN

servis

OTOMARSAN'ın görevi Fabrikada bitmez...

**MARSAN, imal ettiği MERCEDES-BENZ Otobüslerini;
kin ve mükemmel bir servis ağıyla, satıştan sonra da,
büyük bir titizlik ve dikkatle izler.**

**Yurt sahına yayılan yetkili servis istasyonları...
sa yanınızda bulabileceğiniz uzman servis elemanları...**

Bol yedek parça imkânları;

OTOMARSAN'ın bu servis ağını örür:

**OTOMARSAN MERCEDES-BENZ Otobüsleriyle
düledığınız yere güvenle gidebilirsiniz.**

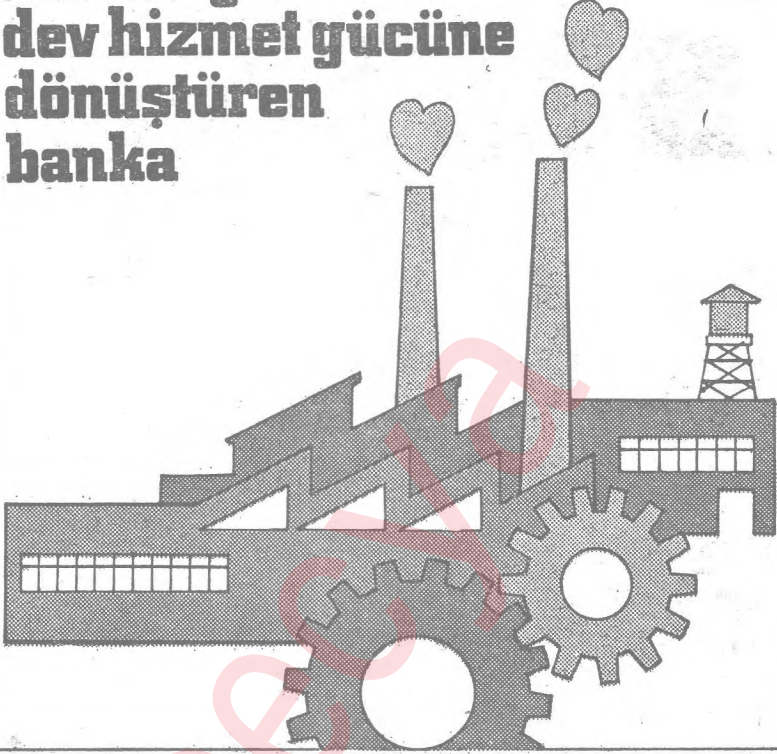
Mercedes-Benz

OTOMARSA

"Yurt dışına taşıyan kur"

**Halkın güvenliğini
dev hizmet gücüne
dönüştüren
banka**

**TÜRKİYE
İŞ BANKASI**

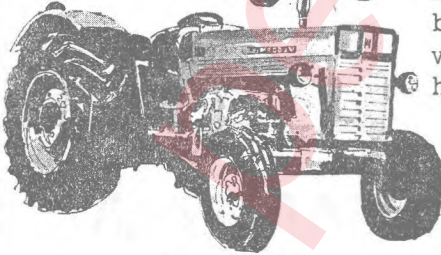

önde... güçlü... büyük...

güçlü yatırım International

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiyede önderdir.

INTERNATIONAL satış sonrasında da gülyüzle süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

International en güçlü yatırımdır
International alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma

**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

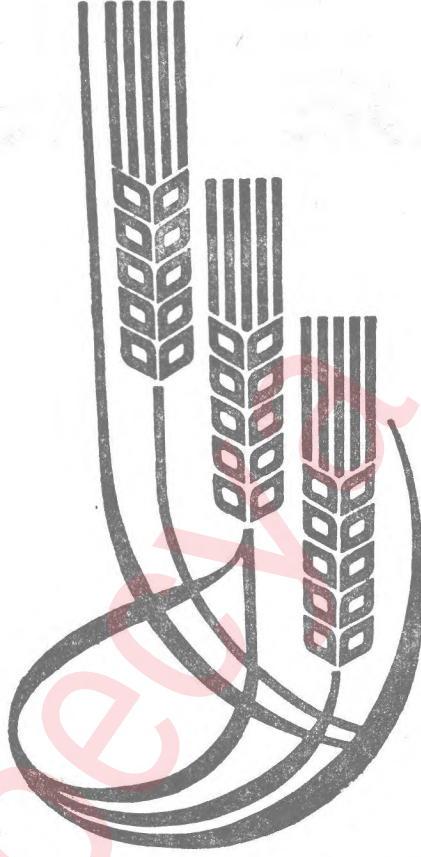
TOE ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştirakidir.

Türkiye Genel Distribütörü:

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Merkez 4. Levent Tel. 64 49 90-91-92
Telex: 26239 İSTANBUL

MMK.

T.C. ZİRAAT BANKASI
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde bulunmaktan
kıvanç duyar.

